

ARTE PRERROMÁNICA (VISIGODA)

EDIFICIO: SANTA COMBA DE BANDE

AUTOR: Descoñecido

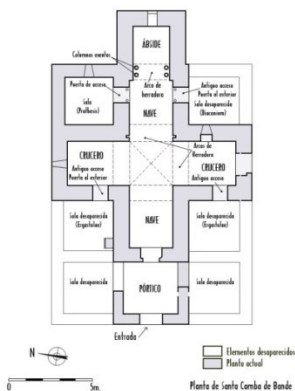
CRONOLOXÍA: 675 aprox. (Arte Visigoda: SS.V-VIII)

TIPOLOXÍA: Igrexa

MATERIAL: Granito (sillares sen moito orde), ladrillo (bóvedas de canón e aresta)

ESTILO: Arquitectura prerrománica visigoda

LOCALIZACIÓN: Bande (Ourense)

DESCRICIÓN FORMAL

Planta. Moi ben conservada e con lixeiras modificacións respecto do seu deseño orixinal, a igrexa ten planta de cruz grega inscrita nun cadrado, á que se engadían unha ábsida no costado oriental (cabeceira) e un pórtico no occidental (pés), practicamente simétricos. Na súa orixe a planta cruciforme estaría inscrita nun rectángulo, do que hoxe só conservamos o baseamento formado por seis celdas que deberon ocupar monxes ermitáns. A desaparición desas alcobas (consérvase unha) que rodeaban a cruz, deixou á igrexa cun aspecto menos monumental, máis sinxela e rural.

O **interior** é dunha gran sinxeleza e define con exactitude o espírito da arquitectura visigoda desa época. Trátase dunha construción abovedada coas seguintes partes:

- As **naves** están cubertas con bóvedas de canón construídas con ladrillo de tipo romano e terminan no cadrado central en catro arcos de ferradura visigodos. Ditos arcos cargan directamente sobre repisas decoradas. Xúntanse de dous en dous en cada esquina, de xeito que só dous deles son completos, mentres que os outros dous arrancan enxarzados con aqueles.
- O **cruceiro** cóbrese con bóveda de arestas feita tamén con grandes ladrillos de tipo romano e arranca a partir de arcos de medio punto de doelas regulares. A bóveda ten unha altura que é aproximadamente o dobre da súa anchura e unha xanela en cada un dos lados.
- A **ábsida** está separada do resto da igrexa por un arco de ferradura sen clave de doelas moi irregulares, que descarga sobre impostas-cimacios, decoradas en espiga ou en zig-zag que continúan ao longo dos muros e que se apoian cada unha en dous capiteis sobre pares de columnas colocadas paralelamente aos muros. Estas columnas pareadas, marmóreas e monolíticas, adórnanse con capiteis corintios de bastos acantos, mou curtos ou moi pouco desenvolvidos. Dos catro capiteis, os dous máis próximos á cabeceira son da mesma época que a igrexa e dunha técnica moi pouco depurada; os dous que dan á nave son de estilo romano provincial, de tipo corintio dexenerado. As columnas son de mármore negro, posiblemente reutilizadas dalgunha construción romana da zona. Está cuberta por bóveda de canón. Encima da bóveda da

ábsida había unha pequena cámara á que só se podía acceder por unha xanela interior existente enriba do arco triunfal (que será moi habitual na arquitectura asturiana posterior). Actualmente, ao terse rebaixado o tellado da ábsida, a fiestra quedou cara ao exterior.

Elementos decorativos. A decoración é moi escasa, centrada nos capiteis, cimacios e impostas. Unha imposta formada por un talo serpenteante con acios e follas percorre o comezo da bóveda da ábsida e bordea a fiestra. Tanto nas naves como no cruceiro hai unhas fileiras de sogueado ou de cordón trenzado. Nos últimos anos restauráronse as pinturas da ábsida, engadidas a finais da Idade Media. Hai que destacar a celosía da xanela de mármore da ábsida, formada por semicírculos que cabalgan uns sobre outros.

Exterior. En altura os volumes organízanse de modo xerárquico, cunhas dimensións regulares que dan lugar a un efecto proporcionado e harmónico. O aparello dos muros é de grandes cantarías ben labradas, aínda que non con total perfección, colocadas en fiadas horizontais que forman unha estrutura moi sólida como demostra o seu estado de conservación. Sobre o cruzamento das dúas naves levántase unha bóveda que no exterior destaca en altura cunha estrutura cadrada, cuberta por tellado a catro augas, cunha xanela de cada lado. As naves están cobertas por tellados a dúas augas e o pórtico a unha auga.

Pénsase que os muros exteriores sufriron modificacións, debidas a ruínas parciais, ao engadido de tres compartimentos en cada costado e á posterior eliminación de cinco deles. Na actualidade existe ademais unha cámara no lado nordeste, con tellado plano continuación do da nave norte, e tamén foi substituído o pórtico orixinal por outro que ten un único tellado plano con dous arcos de medio punto. A espadana que se alza sobre o muro de fondo do pórtico de entrada, é un elemento engadido á construción primitiva.

Dimensión. É unha igrexa de pequenas dimensións, cunha planta que describe un rectángulo de 12x18 m.

ENTORNO E INTEGRACIÓN URBANÍSTICA

Os escasos restos que se conservan da época visigoda están en sitios afastados, como é o caso de Santa Comba de Bande.

FUNCIÓN E SIGNIFICADO

Desta igrexa sábese por un documento de Celanova que foi entregada a un tal Odoimo para que a reconstruíse no 872, mencionándoa como xa existente desde 200 anos antes, o que nos dá como data aproximada de construción o ano 675. É posiblemente o resto máis importante que aínda se conserva para poder estudar a arquitectura visigoda do S.VII. Formou parte dun conxunto monástico integrado por varios edificios, hoxe inexistentes. Foi declarada Monumento Nacional en 1921.

Santa Comba de Bande é unha igrexa das chamadas de tipo monacal, isto é, unha igrexa ou pequeno mosteiro que situado preto dos camiños era habitada por unha pequena comunidade de monxes, cuxa misión era proporcionar auxilio tanto espiritual como material a caminantes e peregrinos. A distribución dos espazos así parece indicalo; as habitacións que se atopaban á beira do porche eran lugares para peregrinos e as estancias encostadas á igrexa, cuxa única entrada era polo interior, parece indicar que era para o servizo dos monxes. Coa invasión musulmana da Península, foron traídos os restos de San Torcuato, un dos primeiros discípulos do apóstolo Santiago. Abandonado o mosteiro no S.IX, no S.X incorpórase ao Mosteiro de Celanova como priorato. No S.XVIII os restos de San Torcuato foron trasladados a Celanova, onde se atopan na actualidade.

MODELOS E INFLUENZAS

Trátase dunha pequena igrexa de ámbito rural mostra da arquitectura hispanovisigoda do S.VII, con muros de perpiaños, bóvedas, capiteis corintios de tradición romana e troncopiramidais de tradición bizantina. Aмосa arcos de ferradura característicos e unha decoración de tipo xeométrico, de tradición xermánica, localizada nas impostas. Presenta unha gran compartimentación do espazo interior que se manifesta ao exterior mediante volumes a diferente altura. Este modelo foi respectado noutras igrexas posteriores. De feito, as igrexas de Bande e Melque son similares a primeira vista, e comprobouse que corresponden aos mesmos planos utilizando para a súa construción diferentes unidades de medida. Se a cronoloxía non é errónea, atopámonos ante a primeira das igrexas cruciformes da arquitectura visigoda.